

□ **Xalqımız ümummilli lider Heydər Əliyevə təkcə Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dönəmində respublikamızın gələcəkdə tam müstəqil dövlət kimi fəaliyyət göstərməsi üçün möhkəm iqtisadi, elmi-texniki və mədəni zəmin yaratmasına, ölkəmizin yenidən müstəqilliyə qovuşduğu ilk illərdə isə dövlətçiliyi itirilmək təhlükəsindən xilas etməsinə, vətəndaş müharibəsinin qarşısını almasına, bütün sahələrdə dinamik inkişaf tendensiyalarının əsasını qoymasına görə deyil, həm də Azərbaycanı etibarlı əllərə tapşırıldığı üçün minnətdardır.**

kömək tədbirləri üzrə 1,2 milyard manata yaxın subsidiya ödənilmişdir. "Aqrolizinq" ASC tərəfindən ölkəyə 44 minə yaxın kənd təsərrüfatı texnikası, 843 min ton mineral gübrə gətirilərək lizinq yolu ilə istifadəyə verilmişdir. Yeri gəlmişkən, "Bitkiçilikdə intensiv inkişafın təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Prezidentinin 2 mart 2018-ci il tarixli sərəncamına

ixrac imkanları genişləndirilmişdir. Yeri gəlmişkən, son 15 ildə kənd təsərrüfatı məhsullarının ixrac həcmi 6,3 dəfə, o cümlədən meyvə-tərəvəz məhsullarının ixracı 10,4 dəfə artmışdır.

Sözle əməlin vəhdəti

Son 15 il ərzində əhalinin rifah halının daha da yüksəldilməsi cənab İlham Əliyevin sosial siyasətində prioritet

Dinamik inkişaf və mütərəqqi İSLAHATLAR STRATEGİYASI

Artıq 15 ildir ki, ulu öndər Heydər Əliyevdən "Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyə böyük ümidlər bəsləyirəm" dəyər-qiymətinə alan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın bugünkü və gələcək inkişafının təminatçısı kimi xalqımızın böyük inam və etimadını qazanmışdır. Ölkəmizdə bu il aprelin 11-də keçirilən prezident seçkilərində də xalqımız iradəsini bütün dünyaya bəyan etdi: ulu öndər Heydər Əliyev siyasətinin alternativsizliyinə bir daha səs verdi, dövlət başçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin öten müddətdə həyata keçirdiyi məqsədyönlü, müdrik siyasətə, əldə olunmuş mühüm nəticələrə öz yüksək qiymətini diqqətə çatdırdı, daha parlaq gələcəyə, zəfərli sabahlara olan inamını göstərdi.

250 milyard dollarlıq investisiya, 46 milyard dollar strateji valyuta ehtiyatı

Son 15 ildə iqtisadiyyatın diversifikasiyası və neftdən asılılığın azaldılması istiqamətində ardıcıl, sistemli şəkildə struktur-institusional islahatları özündə cəmləşdirən bir sıra sosial-iqtisadi inkişaf proqramlarının, habelə strateji sənədlərin qəbul edilərək reallaşdırılması Azərbaycanın sosial-iqtisadi həyatında ciddi dönüş yaratmışdır. Başqa sözlə, neft və qaz gəlirlərinin idarə olunması üzrə uzunmüddətli strategiya, eyni zamanda, regionların sosial-iqtisadi tərəqqisi, yoxsulluğun azaldılması, əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatı və kənd təsərrüfatının ənənəvi sahələrinin dirçəldilməsinə dair dövlət proqramları, "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası iqtisadiyyatımızın hərtərəfli inkişafında, milli iqtisadiyyat sahələrinin xarici faktorların dağıdıcı təsirlərindən qorunmasında müstəsna rol oynamaqla yanaşı, gələcək iqtisadi artım üçün güclü potensial formalaşdırmışdır. Prezident İlham Əliyevin öten illər ərzində uğurla həyata keçirilən məqsədyönlü iqtisadi siyasət nəticəsində ölkədə planlı sosialist iqtisadiyyatından bazar iqtisadiyyatına keçid prosesinin başa çatması təmin edilmişdir. Bu dövrdə ÜDM-də özəl sektorun payı 80 faizi ötmüş, makroiqtisadi sabitlik möhkəmləndirilmiş, rəqəbatqabiliyyətiliyinə görə Azərbaycan iqtisadiyyatı MDB məkanında birinci yere yüksəlmişdir.

Son 15 ildə Azərbaycan iqtisadiyyatı 3,2 dəfə, qeyri-neft sektoru 2,8 dəfə, sənaye istehsalı 2,6 dəfə, qeyri-neft ixracı 4,1 dəfə çoxalmışdır. Azərbaycanın valyuta ehtiyatı 1,8 milyard dollardan (2004) 46 milyard dollara (2018) çatdırılmışdır. 2003–2018-ci illərdə ölkə iqtisadiyyatına 250 milyard

dollar investisiya qoyulmuşdur.

Respublikamızda orta illik iqtisadi artım tempi dünyada ən yüksək nəticələrdən biri kimi qeydə alınmış və Azərbaycanda dünyada sosial-iqtisadi cəhətdən ən sürətli inkişaf edən ölkə olmuşdur. Dünya Bankının məlumatlarına əsasən, Azərbaycan, eyni zamanda, ÜDM-in həcminə görə dünya ölkələri arasında 20 pillədən çox irəliləmiş və hazırda Cənubi Qafqaz iqtisadiyyatının 60 faizindən çoxunu təşkil edərək, regionda liderlik mövqeyini daha da gücləndirmişdir.

Bu müddətdə adambaşına düşən ÜDM-in həcmində 2,7 dəfə real artım nail olunmuşdur ki, bu da Azərbaycanın dünya ölkələri arasında 29 pillə yüksəlməsinə əsasən, Azərbaycan, eyni zamanda, ÜDM-in həcminə görə dünya ölkələri arasında 20 pillədən çox irəliləmiş və hazırda Cənubi Qafqaz iqtisadiyyatının 60 faizindən çoxunu təşkil edərək, regionda liderlik mövqeyini daha da gücləndirmişdir.

Ərzəq təhlükəsizliyi: uğurlu və perspektivlər

Azərbaycan iqtisadiyyatının, o cümlədən kənd təsərrüfatının modernləşdirilməsi uğurla həyata keçirilmişdir. Belə ki, 2003-cü ildən etibarən aqrar sektora dövlət dəstəyi tədbirləri davam etdirilmiş, kənd təsərrüfatı məhsullarının intensiv metodlar və müasir texnologiyalar əsasında istehsalı, emalı geniş miqyas almış, aqrar sektorun infrastruktur təminatı xeyli yaxşılaşdırılmışdır. Ölkə əhalisinin ərzaq təhlükəsizliyi daha da möhkəmləndirilmiş, əsas ərzaq məhsulları üzrə özlü təminatı artırılmışdır. Güzəştli kreditlərin verilməsi, vergi güzəştləri, subsidiyalaşma, aqrarlıq xidmətlərinin genişləndirilməsi və digər dövlət dəstəyi tədbirləri davam etdirilmişdir.

Məhsul istehsalçıların xərclərinin azaldılması və gəlir əldə etmək imkanlarının artırılması diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Bunun bariz ifadəsi kimi, öten 10 il müddətində kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına müxtəlif

istiqamətlərdən biri kimi hər zaman diqqət çəkmişdir. Başqa sözlə, "Siyasətimizin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Azərbaycan vətəndaşının maraqları bizim üçün hər şeydən üstündür"-- deyən dövlətimizin başçısı öz vətəndaşına daim qayğı ilə yanaşmış, onun rifahının yüksəldilməsini, sosial problemlərinin həllini mühüm vəzifə kimi müəyyənləşdirmiş və bu istiqamətdə məqsədyönlü siyasət həyata keçirmişdir. Bununla bağlı ölkədə çoxsaylı dövlət proqramları, böyük layihələr

əsasən, satış qiymətinə təbiiq olunan güzəştin yuxarı həddinin mineral gübrələr üçün 50 faiz, pestisidlər üçün isə 5 dəfə artırılması məhsul istehsalçıları tərəfindən rəğbətə qarşılansızdır. Son 15 ildə aqrar sahədə sistemli şəkildə həyata keçirilən islahatlar sayəsində kənd təsərrüfatında istehsal göstəriciləri davamlı olaraq yüksəlmişdir. Bu nəticələr daxili bazarda yerli istehsal hesabına təklifin artmasına, özlü təminatı yüksəltmə səviyyəsinin yüksəlməsinə, fermerlərin gəlir əldə etmək imkanlarının yaxşılaşmasına şərait yaratmaqla bərabər, qeyri-neft ixracının artırılmasına da mühüm töhfə vermişdir. Bu fikrin təsdiqi olaraq statistikaya əsasən xatırladaq ki, 2003–2017-ci illərdə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının real artımı, ümumilikdə, 166,4 faiz, o cümlədən bitkiçilik sahəsində 156,7 faiz, heyvandarlıq sahəsində isə 177,8 faiz təşkil etmişdir. Dünya Bankının məlumatlarına bildirilir ki, sözügedən dövrdə Azərbaycanda kənd təsərrüfatının real artımı dünya üzrə orta göstəricidən, habelə region ölkələrinin müvafiq göstəricisindən yuxarı olmuşdur.

Yüksək əlavə dəyər yaradan genişləndirilməsi və digər dövlət dəstəyi tədbirləri davam etdirilmişdir. Güzəştli kreditlərin verilməsi, vergi güzəştləri, subsidiyalaşma, aqrarlıq xidmətlərinin genişləndirilməsi və digər dövlət dəstəyi tədbirləri davam etdirilmişdir.

Məhsul istehsalçıların xərclərinin azaldılması və gəlir əldə etmək imkanlarının artırılması diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Bunun bariz ifadəsi kimi, öten 10 il müddətində kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına müxtəlif

istiqamətlərdən biri kimi hər zaman diqqət çəkmişdir. Başqa sözlə, "Siyasətimizin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Azərbaycan vətəndaşının maraqları bizim üçün hər şeydən üstündür"-- deyən dövlətimizin başçısı öz vətəndaşına daim qayğı ilə yanaşmış, onun rifahının yüksəldilməsini, sosial problemlərinin həllini mühüm vəzifə kimi müəyyənləşdirmiş və bu istiqamətdə məqsədyönlü siyasət həyata keçirmişdir. Bununla bağlı ölkədə çoxsaylı dövlət proqramları, böyük layihələr

əsasən, satış qiymətinə təbiiq olunan güzəştin yuxarı həddinin mineral gübrələr üçün 50 faiz, pestisidlər üçün isə 5 dəfə artırılması məhsul istehsalçıları tərəfindən rəğbətə qarşılansızdır. Son 15 ildə aqrar sahədə sistemli şəkildə həyata keçirilən islahatlar sayəsində kənd təsərrüfatında istehsal göstəriciləri davamlı olaraq yüksəlmişdir. Bu nəticələr daxili bazarda yerli istehsal hesabına təklifin artmasına, özlü təminatı yüksəltmə səviyyəsinin yüksəlməsinə, fermerlərin gəlir əldə etmək imkanlarının yaxşılaşmasına şərait yaratmaqla bərabər, qeyri-neft ixracının artırılmasına da mühüm töhfə vermişdir. Bu fikrin təsdiqi olaraq statistikaya əsasən xatırladaq ki, 2003–2017-ci illərdə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının real artımı, ümumilikdə, 166,4 faiz, o cümlədən bitkiçilik sahəsində 156,7 faiz, heyvandarlıq sahəsində isə 177,8 faiz təşkil etmişdir. Dünya Bankının məlumatlarına bildirilir ki, sözügedən dövrdə Azərbaycanda kənd təsərrüfatının real artımı dünya üzrə orta göstəricidən, habelə region ölkələrinin müvafiq göstəricisindən yuxarı olmuşdur.

Yüksək əlavə dəyər yaradan genişləndirilməsi və digər dövlət dəstəyi tədbirləri davam etdirilmişdir. Güzəştli kreditlərin verilməsi, vergi güzəştləri, subsidiyalaşma, aqrarlıq xidmətlərinin genişləndirilməsi və digər dövlət dəstəyi tədbirləri davam etdirilmişdir.

Məhsul istehsalçıların xərclərinin azaldılması və gəlir əldə etmək imkanlarının artırılması diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Bunun bariz ifadəsi kimi, öten 10 il müddətində kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına müxtəlif

2009-cu ildə "Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi ölkəmizdə yüksək texnologiyaların tətbiqinə, kosmik sənayenin yaradılmasına, müasir kosmik layihələrin həyata keçirilməsinə təkan vermişdir. "Azərkosmos" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin fəaliyyətə başlaması, üç peykin - 2013-cü ilin fevral ayında "Azerspace-1", 2014-cü ilin dekabr ayında "Azersky" və 2018-ci ilin sentyabr ayında "Azerspace-2" peyklərinin orbitə çıxarılması bunun parlaq ifadəsidir.

Onu da vurğulamaq yerinə düşər ki, həmin peyklərin orbitə çıxarılması Azərbaycanı magistralın kəşfiyyatı çoxölçümlü informasiya-kommunikasiya məkanına çevirərək, respublikamızın geo-iqtisadi funksiyalarını genişləndirmiş, xarici ölkələrdən informasiya asılılığını aradan qaldırmış və informasiya təhlükəsizliyini təmin etmişdir.

Hazırda Azərbaycan dünyanın 25 ölkəsində fəaliyyət göstərən 100-dən çox özəl və dövlət şirkətlərinə peyk xidmətləri göstərir və indiyədək bu xidmətlərdən əldə edilən gəlirlərin həcmi 104 milyon dollara çatmışdır. Proqnozlara əsasən, bu istiqamətdə

si-Ceyhan layihəsi ilə respublikamız global enerji bazarında mühüm iştirakçıya çevrilmişdir. Hazırda Azərbaycandan neft və neft məhsulları dünyanın 30-dək ölkəsinə ixrac edilir.

1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıda imzalanmış "Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən "Azəri", "Çıraq", "Günəşli" yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında Saziş"ın müddəti 2017-ci il sentyabrın 14-də 2050-ci ilə qədər uzadılmışdır. Eyni zamanda, ölkəmiz son illərdə təbii qaz ehtiyatlarına görə də diqqəti cəlb etmiş, bir sıra Avropa ölkələrinin qaz bazarında Azərbaycanın payı 40 faizədək artmışdır.

2007-ci ildə mühüm əhəmiyyət daşıyan bir layihə olan Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri istifadəyə verilmişdir. Xatırladaq ki, bu layihə olmadan "Şahdəniz" yatağının işlənməsi mümkün deyildi. İlk dəfə olaraq həmin il Azərbaycan qazı Gürcüstana və Türkiyəyə nəql edilməyə başlamışdır.

Dəyəri 40 milyard dollar olan Cənub Qaz Dəhlizi isə Avropaya təbii qazın çatdırılması üçün digər bir mənbə və enerji şaxələnməsi,

ixracın genişləndirilməsi üçün mövcud olan böyük potensial növbəti illərdə daha çox özünü büruzə verəcək və respublikaya, təqribən, 900 milyon dollardan çox vəsaitin daxil olmasını reallaşdıracaqdır. Kommersiya xarakterli fəaliyyətlə yanaşı, peyklər ölkəmizin sosial-iqtisadi yüksəlişində, yeni elmi-tədqiqat sahələrinin yaranmasında, insan kapitalının inkişafında, beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsində və s. müstəsna rol oynayacaqdır.

Regionun və Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatçısı

"Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması ilə dünyada neft ölkəsi kimi tanınan Azərbaycanın təchizatçısı olduğu Bakı-Tbilisi-

təbii qazı Cənub Qaz Dəhlizi sistemində vurulmuşdur. İyunun 12-də isə Türkiyənin Əskişəhər şəhərində TANAP qaz kəməri istifadəyə verilmişdir. Türkiyəyə ilk qaz həcmlərinin nəqli isə planlaşdırıldığı kimi iyunun 30-da başlamışdır. TANAP boru kəməri ilə bu vaxtdək Türkiyəyə 400 milyon kubmetrdən çox Azərbaycan təbii qazı nəql olunmuşdur. Bu həcm dekabrın sonuna kimi 1 milyard kubmetrə çatacaq. TANAP-la 2019-cu il ərzində 2 milyard kubmetr, 2020-ci ildə 4 milyard kubmetr və 2021-ci ildə isə 6 milyard kubmetr Azərbaycan təbii qazı Türkiyəyə nəql ediləcək. TAP ilə Azərbaycan təbii qazının 2020-ci ildə Avropaya çatdırılması nəzərdə tutulur.

TANAP layihəsi üzrə kapital xərcləri 8 milyard dollardır və indiyədək 5,7 milyard dollar xərclənmişdir. TANAP-ın Gürcüstana-Türkiyə sərhədi - Əskişəhər 56 düym diametrlilik hissəsinin uzunluğu 1350 kilometr, Əskişəhər-Türkiyə-Yunanistan sərhədi boyunca 48 düym diametrlilik hissəsinin uzunluğu isə 480 kilometrdir. Kəmərin ilkin ötürücülük qabiliyyəti 16 milyard kubmetrdir və sonradan bu həcm 31 milyard kubmetrədək artırılması nəzərdə tutulur.

Beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri qovşağı

Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı, yeni Ələt-Astara-İslam Respublikası ilə dövlət sərhədi magistral avtomobil yolu, tikintisi yekunlaşmaqda olan Qəzvin-Rəşt-Astara (İran)-Astara (Azərbaycan) dəmir yolu xətti Şərqi-Qərbi, Şimal-Cənub və Cənub-Qərbi nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycanda kəşiflənməsi və inteqrasiyasını təmin edərək ölkəmizi beynəlxalq nəqliyyat qovşaqlarından, logistika mərkəzlərindən birinə çevirir. Belə global əhəmiyyətli nəhəng layihələrin reallaşdırılması ilə Azərbaycanın Avrasiya geo-iqtisadi məkanının bütün istiqamətləri arasında rəqəbatqabiliyyəti və səmərəli əlaqəni təmin edən "qitələrarası körpü" statusunu qazanması ölkəmizin iqtisadi qüdrətinin artırılmasında yeni mühüm strateji amilə çevrilməklə yanaşı, onun geosiyasi mövqeyini gücləndirəcək, regional təhlükəsizliyə və inkişafa mühüm töhfələr verəcəkdir.

Vaqif BAYRAMOV, "Xalq qəzeti"